Uddrag af Karl Kocks erindringer:

Karl F. Kock, 1878-73, søn af Heinrich F. D. Kock og Anne Marie, »Stenhøjsminde«, Hejrskovvej 24. Karl Kocks bedstefar, Johann Kock, købte 1857 en landejendom i Stårup, senere kaldet »Kocksminde«, Hejrskovvej 10.

I tiåret 1850-60 flyttede en del dansksindede familier nordpå fra Angel og fra trekantområdet Kiel - Eckernförde - Rendsburg. Mange bosatte sig i Ribe amt, og 7-8 familier slog sig ned i Gørding sogn. Egnens folk forstod ikke deres plattyske sprog, kunne næppe udtale navne som Peetz og Bühsen, og modtog dem med forbehold. Mange af tilflytterne var imidlertid flittige og stræbsomme slidere, og det undgik ikke gårdmændenes opmærksomhed, at de i mange tilfælde fik udført arbejdet hurtigere og bedre af »æ tyskere« end af de omboende husmænd.

For »tyskerne« var forandringen imidlertid en skuffelse. Rygter om frugtbarhed og velstand havde fristet dem til at forlade deres hjemstavn, men disse

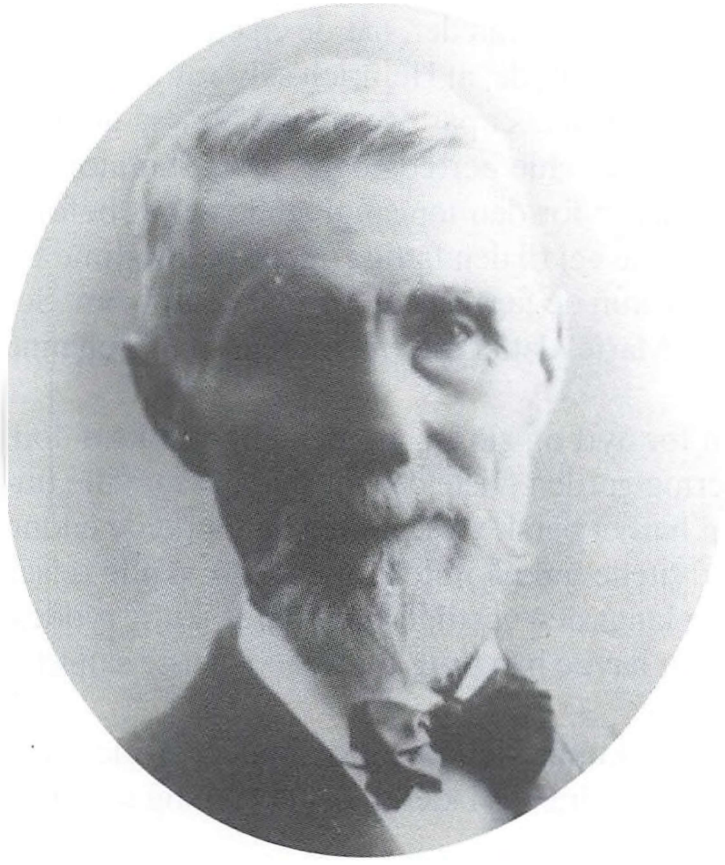

Heinrich Fr. Ditlev Kock f. 4. august 1841 i Basdorf. Skomager, ejer af »Stenhøjsminde«. Hans søn Karl Kock har skrevet erindringer. (Foto: Privateje).

rygter var stærkt overdrevne. Deres ejendommes jordtilliggender varierede stærkt, den mindste var på 4-5 tdr. land, de fleste dog på 12-14 tdr. land, en enkelt på 20. Bygninger og besætninger var over al måde slette, jorden var forsømt, og i flere tilfælde lå halvdelen hen i siv, krat og tildels udgravede tørvemoser. Blandt tilflytterne var en del håndværkere, og i kirkebøgerne i Gørding sogn, kan man da også se, at de har indskrevet sig som: »Husmand og skrædder« eller »Husmand og Skomager«. Andre lod kone og børn passe arbejdet i hjemmet, mens de selv supplerede indtægten ved at arbejde for gårdmændene. De første år var trange, men efterhånden blev håndværkernes overlegenhed en kendsgerning, og da var det ikke mark og skilling der indtjentes, men blanke rigsdalere, som blev hentet frem fra chatollernes skjulte gemmer.

Blandt tilflytterne var en »Husmand og Skomager« Johann Fr. Kock fra Basdorf, som i 1857 havde slået sig ned på en lille ejendom i Stårup i Gørding sogn, sammen med sin kone Elisabeth, f. Schlosser, sønnerne Johann og Heinrich, og to døtre. Faderen blev kaldt Fatter-Johann og sønnen Jung-Johann.

Denne familie var blandt de første, som fik del i chatolskuffernes sølv. Sønnen Heinrich havde nemlig fået en efter tidens forhold god skoleuddannelse, desuden var han som sin fader skomager, opvakt og dygtig. Som 16-årig kunne han allerede tage mål, tilskære og sy et par støvler. – Da præsten ved en tilfældighed så, at drengen bar støvler af ganske tyndt læder, der sad som støbte på foden, blev han nysgerrig. Det var kun folk i de højere samfundslag, der tillod sig sådan luksus, bønder brugte fedtlæder, når de en enkelt gang lod træskoene blive hjemme. Da præsten erfarede, at Heinrich selv var mester for at sy sådanne vidundere, bestilte han straks et par. Resultatet blev så godt, at Heinrich inden længe syede støvler til både herredsfoged og prokurator, og dermed var han selvskreven skomager for den toneangivende del af befolkningen. På den måde fandt rigsdalerne vej til den fattige, men stræbsomme familie, hvis nøjsomhed i det daglige kun de færreste gjorde sig begreb om. Senere blev Heinrich gift med Anne Marie, datter af Jens Jørgensen og Johanne på »Stenhøj«, Lourup.

Jens havde købt ejendommen for dyrt og sloges nu med armod til sin død. Da Heinrich modstræbende overtog gården, viste det sig snart, at nu ville tingene ændre sig. Han havde altid haft et barsk væsen, men han virkede endnu mere sammenbidt efter, at han flyttede ind på »Stenhøj«. – Der skulle rejses læbælter omkring markerne, først langs den vestlige side, kæret skulle ryddes, så jorden kunne dyrkes, og endelig havde han brug for to gode heste samt for at få bygningerne grundigt udbedret.

Markerne savnede mergel, kløver kunne slet ikke gro, kun det stride græs, som køerne knapt gad æde. Der skulle drænes i kæret, det lå lavt, og så skulle der også graves grøfter langs markskellet.

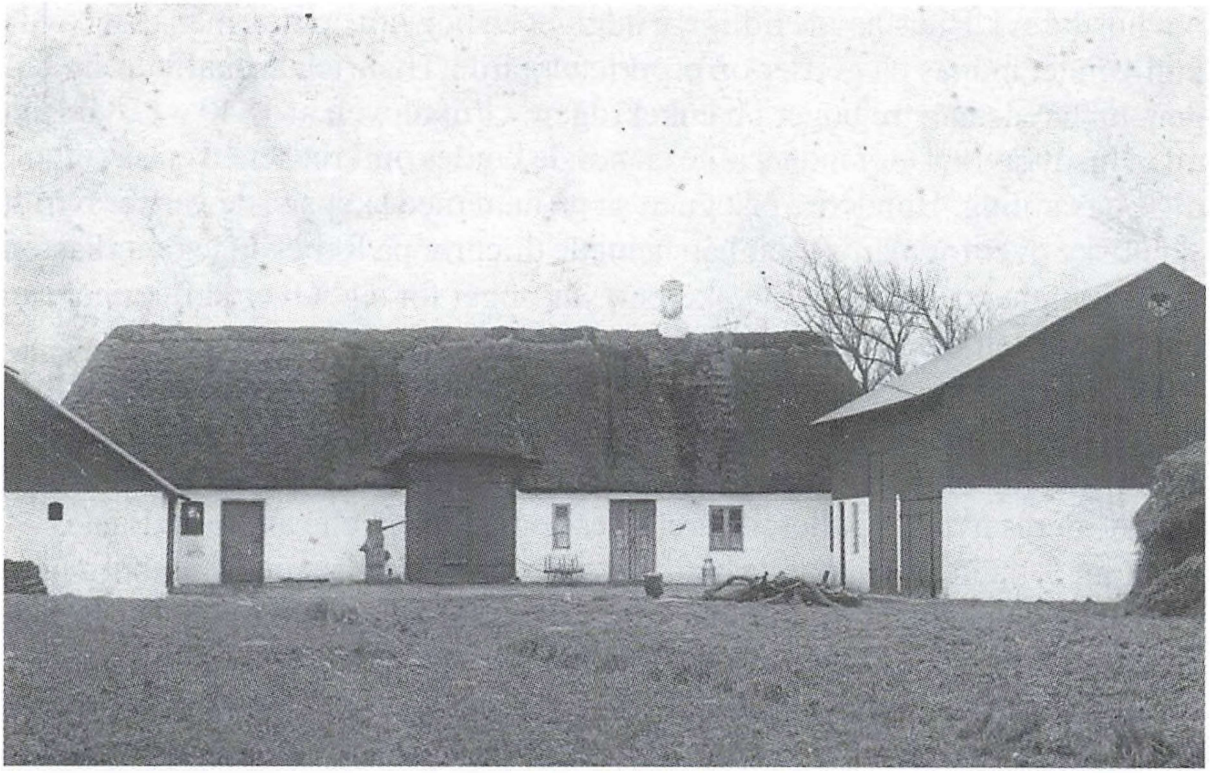

»Kocksminde«, ca. 1890. (Foto: Privateje).

Heinrich ansatte en karl, Rasmus, og fortsatte selv med at sy støvler for at skaffe kapital. Ofte sad han til langt ud på natten, men der blev så »verdammt« koldt, når han glemte at lægge brænde i bilæggeren. Der var da også glæder ved faget, som nu den dag han efter en times fodtur i sne og kulde nåede frem til præstegården med et par støvler til fruen, som skulle med postvognen til Kolding. Indpakket i pelsværk og tæpper udbrød hun: *»Heinrich Kock – De er en heksemester, havde min præstemand ikke været her, så skulle De minsandten have haft et kys. Åh, hvor sidder de dejligt på foden!«.*

Værre var det med et par af naboerne, Mads Pedersen, Tingvej 3, og Wolle Olesen, Tingvej 2. Stridigheder om markskel førte til en retssag, som Heinrich tabte, da han ingen skriftlige aftaler havde. Prokurator Schmidt, Holsted, lod ham forstå, at moralsk havde han ret, men ikke juridisk. Schmidt fattede interesse for den opvakte mand, som han forstod var genstand for et nabokomplot. *»Heinrich Kock, jeg vil give Dem en julegave – denne bog indeholder en mængde love og bestemmelser, som det er gavnligt for enhver at kende til. Jeg har netop købt mig en ny udgave, så jeg har ikke brug for den mere«. »Holder De avis?«* Heinrich benægtede. Postvognen mellem Ribe og Kolding gik langt uden om hans bopæl. *»Hvis det interesserer Dem, kan De se indenfor, når De kommer til Holsted, så kan De få en en portion af mine«.* Heinrich fik en stor portion »Ribe Stifttidende« og sin bog, og bød derefter farvel.

Flere år senere skrev den kendte godsforvalter Buus flere artikler i avisen

om husdyravl. Buus havde tidligere udgivet en bog om emnet, men den havde kun vundet indpas på godser og proprietærgårde. Heinrich anskaffede sig bogen, nu havde han tre bøger i bænkekrogen: Grundloven af 1849 – Lovbogen og »Husdyravl«. Der fandtes ikke en bonde i miles omkreds med en så righoldig bogsamling. Bønderne på egnen så på ham med skepsis, de var for øvrigt skeptiske over for alt nyt. Når han hentede drænrør på Rebelsig teglværk, stod de bag vinduer og døre, jo »tyskeren« var noget for sig. Over kaffepunchene blev der fortalt mange vittigheder om Heinrich.

Da efteråret kom, forstummede snakken dog. Regnen strømmede ned fra midt i september, alle lavtliggende marker blev et bundløst ælte, kun nede i kæret gik Rasmus uanfægtet bag ploven. Drænrørene beviste således omgående deres nytte, og allerede året efter begyndte enkelte andre at dræne.

Skønt Jylland i 16 år havde haft telegrafisk forbindelse med Hamborg gennem et kabel nedlagt i Fredericia, kunne der gå flere uger, før nyheder fra udlandet spredtes på denne øde, vestjyske egn, hvor der var flere mil til nærmeste købstad. Kun ganske få holdt »Stifttidende«, selv sognerådsformanden Eske, Sdr. Lourupvej 39, fik gennem adskillige år alle udensogns nyheder, når han tilfældigt traf Heinrich. Disse to var da også til stadighed på talefod, Eske havde ikke ringe respekt for Heinrichs viden. Selskabelig omgang havde de ikke. Heinrich og Anne Marie havde overhovedet ingen omgangskreds

Anne Marie Kock, f. Jensen 9. januar 1844. Gift med Heinrich Kock, datter fra »Stenhøjsminde«. (Foto: Privateje).

i nabolaget, på et eller andet tidspunkt havde Heinrich haft et sammenstød med de fleste af dem, han sagde sin mening skarpt og direkte. I det nærliggende Stårup havde de til gengæld en talrig omgangskreds blandt de andre tilflyttere. Her sad de fleste endnu i fattige kår.

En eftermiddag i august var der livlig rykind på »Stenhøj«. Meget var ændret i de år, Heinrich og Anne Marie havde haft gården. Med åben gårdsplads mod syd lå bygningerne smukt indrammet til de tre sider. I en græsplæne midt på gårdspladsen stod en prægtig lind. Beplantningen uden om gården var kun nået op i 5-6 alens højde, så de røde grundmurede længer kunne ses vidt omkring. Foruden de sædvanlige var der en ny og meget omtalt mand på egnen, bornholmeren Anders Anthonsen, som havde forpagtet »Bendixhøj«, en gård på 60 tdr. land. Han bar »Grundtvig-skæg« og ditto hat, en mand, der gik ind for fremskridt og nytænkning. Han var velbevandret i alt, hvad Buus havde skrevet om husdyravl og landbrug. Han og Heinrich gjorde de første forsøg her på egnen med kunstgødning, og for tiden havde den nyopfundne centrifuge deres udelte interesse. Også oprettelse af en brugs eller vareindkøbsforening drøftede de, men et mejeri måtte først sikres, og her havde de allerede mødt store vanskeligheder blandt gårdmændene, selv sognerådsformanden var fremmed over for andelstanken.

Nu var det altså Heinrichs fødselsdag. En bedre årstid for fremvisning af de opnåede resultater på »Stenhøj« kunne ikke tænkes. Kreaturerne stod tøjrede på marken, rugen var omtrent høstmoden, hvede og sommersæd stod og duvede for en let sommervind. Alt var som klædt til fest. Mændene søgte snart ud på markerne, Heinrich førte an. Da de nærmede sig rugmarken buldrede Johann Peetz: *»Det er hexerei – mage til rug har jeg aldrig set!«*. Heinrich forklarede, at han havde brugt guano på sin rugmark. *»Er det 'puues-mååg'?«* spurgte Johann. *»Ja, det er posemøg«,* svarede forpagteren, *»det kommer til landet i sække«.*

Så nåede de frem til en mark med udlægshavre, dvs. en mark, hvor der foruden havre også er sået græs og kløverfrø. Også den vakte forbavselse. Da gæsterne gik et par skridt ind i kornet, viste det sig, at bunden var dækket af et tykt lag kløver. Her var et synligt bevis for, hvad mergling kunne udrette. Efter en tur i kæret, hvor hveden stod omtrent i mandshøjde, nåede de en mark med otte røde malkekøer. Efter anskaffelsen af en ny decimalvægt, den første i sognet, vidste Heinrich nøjagtigt, hvor meget mælk hver ko ydede, og med stolthed fremviste han en ko, der gav 40 pund mælk daglig, dobbelt så meget som naboen Mads fik af sine fire »ralliker« tilsammen, som han respektløst udtrykte det.

Forpagteren, der selv havde en af de bedste besætninger i miles omkreds, sagde, at med den driftighed ville han nå op på 16-18 kreaturer. *»Du har jo*

næsten ingen gæld, du kan låne mange tusinde kroner i Kreditforeningen«. »Nej, nej, jeg udvider aldrig for lånte penge, det er usundt!« svarede Heinrich.

De følgende år bragte store omvæltninger for landbruget. Åbningen af Esbjerg Havn gav et mægtig opsving for eksporten af landbrugsvarer.

Det lykkedes da også at oprette en »Vareindkøbsforening for Lourup og omegn«. Heinrich valgtes til formand, og i de første år var han desuden både bogholder og kasserer. Vel var der en bestyrelse på fem mand, men han var enerådende. Skønt Heinrich ledede foreningen med stor dygtighed og uden vederlag, samlede bestyrelsen på et tidspunkt så stor en opposition, at han måtte forlade posten som formand, udelukkende på grund af sin egenrådige fremfærd. Men han hverken kunne eller ville dele magten, for som han sagde: »A skal sej jer – I har sgu itt den ringest forstand på'et!«. Udviklingen gav ham ret. Den ene bestyrelse måtte vige for den anden, bestyrelsen bedrog dem, der blev stiftet gæld, og Heinrich fulgte dem med en hoverende latter.

Da Heinrich nærmede sig de 70, overdrog han gården til sønnen Johann. Han døde som 81-årig, og ligger begravet på Gørding kirkegård.

Redigeret og forkortet efter originalteksten fra 1935 af Anne Grethe Bertelsen/Krestine Frøsig.
Anne Grethe er gift med Karl Bertelsen, hvis oldefar var Johann Ditlev Kock, Heinrichs bror. Anne Grethe og Karl bor på »Kocksminde«.